

בעלון השבוע...

מחשבה למחשבה // הטובה, הנכונה והנכונה הגדולה <

אלא את הרה // האבות פורים קטן <

פננת השקופץ // חטא העל <

דיבור אמעשה // היגר אמידה אשון הדע אצוקר <

את האלון נתן אקמא גמ כמטבא www.kollel.org.il

מחשבה למעשה

בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

הרב פסח זק

אליהם ותורת ה' בידיו ולפי החשבון שלהם משה בושש מלהגיע, ומשכך אם לרגע ננסה להבין את עם ישראל באותם רגעים, נכנס לראשם, הרי הם מאוד רוצים שיהיה להם מנהיג ומאוד רוצים להיכנס לארץ ישראל, אם כן זה אך טבעי לחשוב שרצון הקב"ה שיעשו להם מנהיג חדש ויכריזו עליו "אלה אלוקיך ישראל" בשביל שבאמת יכניס אותם לארץ, הרי זה הוא שהבטיח לאבותיהם שייכנסו בניהם לארץ, אז זה ודאי מוכרח שמישהו יכניס אותם לשם. ולכן נשאלת השאלה, למה בכלל נענשו בני ישראל על כך.

הגמרא במסכת סנהדרין [דף ס"ג] כותבת "אמר רב יהודה אמר רב, יודעין היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש ולא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא" ורש"י שם כותב "שהיה יצרן תקפן על עריות אמרו נפרוק כל עול תורה מעלינו ואל יוכיחונו על העריות" וכמו שכתוב; (שמות פרק ל"ב) "וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק" ורש"י מבאר שבמילה "לצחק" יש במשמעותה גילוי עריות.

ולמדים אנו מכאן שלא תמיד תלונות טענות ושאלות, אפילו אם הן נראות כטובות, אינן באות מאמת לאמיתה. ומכל זה נראה שיש שאלות ויש שאלות, יש שבהן אדם רוצה לדעת את האמת ולשנות את עצמו, ויש שרוצה לשנות את האחרים ולהתיר דברים לעצמו. ובזה יבחן האדם!

מחשבה למחשבה

הטוב, הרע ודעת התורה

שאלות, טענות וחתרנות תחת מנהיגי הדור אינם דבר שהומצא רק בדורות האחרונים, עוד קודם שירדה תורה לעולם ועוד לפני שנולד המנהיג היהודי הראשון הלא הוא משה רבינו, כבר אז בימי קדם היו כאלו שהיו כביכול בשר מבשרינו שהפריעו להם אי אלו דברים אצל רועי הדור של זמנם.

טענות במסווה של צדיקות כגון כיצד מעשרים את המלח? או טלית שכולה תכלת, חייבת בציצית או פטורה? או טענות סותרות כמו "וילונו כל עדת בני ישראל... מי ייתן מותנו .. בארץ מצרים..." (שמות ט"ז) מחד, כנגד "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' (במדבר פרק י"ד), מאידך. טענות כדוגמת "מי שמך" (שמות פרק ב') מדוע תתנשאו על קהל ה' " (במדבר פרק ט"ז), וחתרנויות שונות שחזרו על עצמן מידי דור ודור.

מאז הנהגתו של משה, ובהמשך גם בימי יהושע ושפט השופטים, בימי שמואל והסנהדרין, בימי המלכויות ובית ראשון ושני, בימי אחרוני הנביאים התנאים והאמוראים, בכל מקום לשם גלה עם ישראל כמו גם בארץ ישראל, לא היה שום דור שהיה נקי לחלוטין מכאלו שהתמרדו נגד גדולי הדור.

וכשנתבונן צריכים אנו לתת את הדעת ולהבחין באמת מה אפשר [וצריך] לשאול ובאלו מהשאלות יש משום כפירה וחתרנות תחת גדולי אותו דור? בפרשתנו בני ישראל מחכים ארבעים יום למשה שירד

שאל את הרב

הרב שמואל לסמי

הלכות פורים קטן

קבעו את מצוות היום כיצד לזכור, ובזה קבעו קריאת מגילה ומשלוח מנות וכו'. ולפ"ז כתב לבאר מדוע בפורים קטן הדין שאסור בהספד ובתענית, דלכאורה קשה דממ"נ- אם ימים אלו הינם פורים, שיעשו בהם את כל דיני הפורים, ואם אינם פורים, מדוע אסורים בהספד ותענית. וביאר לפי דרכו, שהיות ויש חיוב מהתורה להודות על הנס שיצא ממיתה לחיים, כאשר חל ב' אדרים בשנה, אפשר לחלק את הפורים לשניים, הפורים הקטן יהיה זכר להצלה ממיתה לחיים שהוא חיוב דאורייתא להודות, ולכן אין להספיד בו. ואילו הפורים האדר ב' הוא לקיים את שאר מצוות היום שקבעו חז"ל, עיי"ש הרחיב בענין זה.

משתה ושמחה ב"פורים קטן" דעות הראשונים: ישנה מחלוקת ראשונים האם לאחר שקובעים את השנה לפי לוח קבוע ומסודר (ולא מעברים את חודש אדר א' בעיצומו של החודש) - האם ניתן להספיד ולצום ב"פורים קטן". השולחן ערוך (סימן תרצ"ז) פוסק ש"ד וט"ו אדר א' אסורים בהספד ותענית, וישנם הסוברים שמותר לצום ולהתענות בימים אלו, ואילו הרמ"א כתב שהמנהג שלא צמים או מספידים בימים אלו. ולהלכה הרמ"א פוסק: "יש אומרים שחייב

פורים מהתורה באדר א'-פורים דרבנן באדר ב'?" כולנו מכירים את המשפט ש"לא כל יום פורים", אך מדוע שלא נחגוג פורים פעמיים, גם באדר א' וגם באדר ב'?? מה רע בזה?.... נעיין בדברי הגמרא בהתייחסותה לפורים באדר ראשון ופורים באדר שני:

מבואר במסכת מגילה (דף ו' עמוד א') על הנאמר במגילת אסתר 'לעשות את ימי הפורים ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה', שאנו חוגגים פורים רק פעם אחת גם בשנה מעוברת, כבכל שנה בה חוגגים רק פעם אחת. ונחלקו בגמרא האם חוגגים פורים באדר ראשון או שני. האם "אין מעבירין על המצוות" ולכן עושים אותו באדר א', או ש"סומכים גאולה (גאולת פורים) לגאולה (גאולת פסח)" וחוגגים באדר ב'.

רבנו החתם סופר (שו"ת אורח חיים תשובה רח) כותב לנו דבר מופלא, שירומם בעינינו בודאי במאד מאד את "פורים קטן". לדבריו הקדושים, עיקרם של ימי פורים הם מהתורה (כי אם על יציאת מצרים, בהם יצאנו מעבדות לחירות אנו צריכים להודות להקב"ה ולכן אנו חוגגים את חג הפסח, הרי שבפורים, בו ניצלנו ממוות לחיים, בודאי שעלינו לחוג את היום), אלא שחז"ל

שנו רבותינו

מלכא מנה שאסרה התורה לעשות את אי"ט מלאכות שבת אסרו חכמינו זכרונם אברכה אלף מלאכות שאינן אי"ט המלאכות האסורות אך אופן פעולת עשייתך היא מעשה שרזי"ל לעשות כיון חול.

ומפאת קדושת השבת אסרו חכמים אלף לעשות מלאכות אלו שלא תהא השבת נראית כיון חול בעיני אנשים.

דומאות אברהים שאסורים מחמת גזירה זו אנו מוצאים במלאכת טוחן, שאף שמותר לטחון גבינה (ובסימן ש"א מובא טעם ההיתר) מכל מקום אסור לטחון גבינה כבאי המיועף לטחינה משום שלא יפא כמעשה שעושה בחול.

כמו כן פסק המשנה ברורה בסימן ש"ג שאסור לאבץ אסרק שערו במברשת שרז"ל אסרק כה בחול מחמת גזירה דרבנן שלא יפא כדרכך שעושה כן בחול.

בכוונה בלשון זה של "טוב לב משתה תמיד". כי הרמ"א פתח את חיבורו במילים "שיוייתיה ה' לנגדי תמיד", והוא סיים את חיבורו ב"טוב לב משתה תמיד" ... וה"ברכי יוסף" כותב שאלו הם "שני התמידים" של הרמ"א ... ה"שערי תשובה" מסביר שהרמ"א רמז שהמילים "משתה טוב" הם בגימטריא "אדר ראשון".

להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון, ואין נוהגים כן, ומכל מקום ירבה קצת בסעודה, כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד". כך, במילים אלו, מסיים הרמ"א את חיבורו על "שולחן ערוך" חלק "אורח חיים".
הגאון החיד"א כותב ב"ברכי יוסף" שהרמ"א השתמש

פרשת השבוע

הרב שמואל לסמי

חטא העגל

התבונן בעם, שרק אתמול שמע קול אלוקים בהר סיני, שניסי יציאת מצרים ונפלאות המדבר עודם זכורים לו היטב, והנה כבר חזר לסורו. הבט נא בלב, שרישומי מעמד ההר זכורים לו היטב, והנה כבר חזר לסורו. העם, שרישומי מעמד ההר עדיין מזעזעים את נימיו, ובכל זאת לא עמד במבחן הראשון.

האדם, הוא יצור מורכב, מפותל, מלא סתירות פנימיות, אשר מאורעות מופלאים וחד פעמיים לא ישנו את אופיו הבסיסי, המהותי. הם מסוגלים אמנם להפעים את רוחו, להדליק את דמיונו, אולם לא בכך ייפך לאדם אחר. הרגליו לא יוטבו ומערכת מושגיו לא תשתנה. את אלה ירכוש רק בתהליך ממושך של הפנמת הערכים, באמצעות חינוך עצמי תמידי, עקבי ועיקש. ולא, ינצחו הרצון האנוכי והמאוויים הסמויים את הערכים כולם. יכול האדם לדגול בערך האמת ככל שידגול, אך יחד עם זאת בחיי המעשה ישקר ללא חשש.

יאמין האדם באהבת הבריות, ועם זאת לעולם לא תראה אותו מוותר לרעהו, המחפש נואשות חנייה למכונתו בשעות הבוקר. יאמין באלוקים, יזכור את יציאת מצרים וברגע של חולשה ומבוכה יסגוד לעגל. זהו האדם. זהו "ההגיון" למעשיו, מעבר לכל ההגיונות וההסברים, הוא הגיון כוחו של היצר.

אחד המאורעות המסעירים ביותר בתולדות בני ישראל במדבר אשר הביא כמעט להשמדתו של העם, הוא חטא העגל. העוון הכבד פגע ברקמות העדינות ביותר של הנפש, עד כי ממנו נובעות כל צרות הגלות, שנחתו עלינו.

זהו חטא אשר טרם כופר עד תום. העגל, לו סגדו בקצות מחנה ישראל, כשנוכחו לראות ש"זה משה האיש" לא חזר, כהבטחתו, לאחר ארבעים ימי שהות במרומי הר האלוקים (שמות, ל"ב).

זהו מעשה שהגיונו אינו ברור. הכיצד עם ששמע, רק שבועות אחדים קודם לכן, את הצו החמור: "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני... לא תעשה לך פסל וכל תמונה" (שם כ', ג'-ד'), יוצר לעצמו עגל מסכה?

כיצד יתכן שאנשים נבונים ושפויים מביטים עתה בהתפעלות על העגל, מעשה ידיהם להתפאר ומכריזים: "אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים" (שם, ד')?

מעבר לפרשנות המסבירה את המניעים למעשה העגל, ואחרי כל הוכחותיה החותכות של פרשנות זו, שבני ישראל לא נכשלו בחטא עבודה זרה כפשוטה, ניצבת אפשרות המעשה כתמרור אזהרה לאדם, לבל יבטח בעצמו, באמונתו ובמערכת ערכיו.

דיבור למעשה

היתר אמירת לשון הרע לצורך

יוכרח לבוא לידי לשון הרע, או אפילו רק לאבק לשון הרע, אסור לו לשמוע להם. (חפץ חיים כלל א' הלכות א-ה).

ג. יש אופנים מסוימים שבהם התירו לספר ולשמוע לשון הרע. אחד מהם הוא, כאשר אדם רוצה לעשות עסק עם מישהו, מותר לו לברר אצל אנשים אודותיו, אף שיתכן שיסובב בזה שיבוא לידי שמיעת דברי גנאי- מותר כיוון שהוא לתועלת. אך בתנאי שלא יאמין לדברים באופן מוחלט אלא רק יחוש להם. (ויש בזה כמה פרטים שצריך לדעת, אך נרחיב, בזה במאמרים הבאים בעזרת ה')

כתב על זה החפץ חיים בכלל רביעי הלכה י"א שצריך שיודיע למי שמברר אצלו, שרוצה לעשות עסק עימו וכו' אך אם לא יעדכן את אותו אדם שמברר אצלו, שכוונתו לתועלת יעבור על "לפני עוור לא תיתן מכשול". כיוון שהמספר יספר את דברי הגנאי בלי לדעת שהם לתועלת, אלא סתם לשם גנאי ויעבור בכך איסור של לשון הרע.

העולה מדברינו:

שגם באופן שהותר לשמוע לשון הרע, אסור לעשות כן אם עלול לגרום למישהו שילמד מכך דברים לא נכונים לגבי איסורי לשון הרע.

ולהלכה:

ולפי כל מה שנתבאר אסור למלמד לבקש מתלמידיו שיספרו לו מי עשה מעשה גנאי מסוים, שעל ידי כך יבואו ללמוד ממנו שמותר לדבר לשון הרע. ואולי ידעו שאסור לספר לשון הרע אבל אם הרב מבקש חייבים לומר, וכפי שלמדנו אסור לעשות כן אלא א"כ יש היתר מיוחד כגון שהוא לתועלת. והיות והתלמידים לא ידעו לחלק בכל זה - על האבא לפסוק לבנו כי אין עליו לספר למורה את שמו של התלמיד שהזיק את רכוש התלמוד תורה.

(וכן מובא באגרות משה יורה דעה חלק ב' סימן ק"ג)

הוא חוזר לביתו לאחר עוד יום שגרתי בכלל, אפוף מחשבות נכנס לביתו עוד לא הספיק להניח את החליפה וכבר קופץ עליו בנו יקירו 'שלום אבא' הוא אומר בנימת געגוע 'שלום שלום' הוא עונה ומבחין בעינו החדה כי לבנו יש דבר לשתף עמו מהמאורעות שאירעו עמו. 'מה שלומך חמודי?' - הוא שואל.

'ברוך השם אבא, אני רוצה לספר לך מה היה היום בתלמוד תורה שלנו'

היום בהפסקת צהריים היה תלמיד שהשתולל והזיק את רכוש התלמוד תורה ואף אחד לא ראה אותו עושה את זה חוץ ממני, וכשהתאספנו כל התלמידים לשיעור שאחרי הפסקה, המורה נכנס לשיעור בסבר פנים חמורות וביקש ממי שעשה את זה להתוודות. שקט שרר בכיתה אף אחד לא פצה פיו, התלמיד שעשה סירב להתוודות. משראה המורה כי אף אחד לא מתוודה הוסיף כי "אם אחד התלמידים יודע מי עשה את הנזק אני מבקש ממנו לקום ולהגיד לי עד מחר בבוקר".

רציתי לקום ולהגיד למורה אך אז נזכרתי שאולי זה אסור משום 'לשון הרע'.

ועתה אבא, מה עליי לעשות? האם אני צריך לספר למורה או שיש בזה איסור לשון הרע? - סיים הבן את סיפורו.

בכדי לענות על שאלה זו, עלינו לתת את הדעת למספר הלכות.

א. אסור לספר בגנות חברו אפילו על אמת גמור, וזה נקרא בפי חז"ל בכל מקום 'לשון הרע'. ואם יש בסיפורו גם תערובות שקר ובגינם נתגנה חברו יותר, הוא בכלל מוציא שם רע, ועונו גדול הרבה יותר.

ב. אין חילוק באיסור הסיפור, בין אם סיפר מעצמו וברצונו, ובין אם עמד עליו חברו בדברים והפצירו עד שיספר לו, מכל מקום אסור. ואפילו אביו או רבו שמחויב בכבודם ובמוראם שלא לסתור דבריהם, אם הם בקשו ממנו שיספר להם ענין פלוני, והוא יודע שבתוך הסיפור

